

Asia

Ajankohtaiset arktiset kysymykset Euroopan unionissa

Kokous

EU-ministerivaliokunta 29.03.2019

U/E/UTP-tunnus

Käsittelyvaihe ja jatkokäsittelyn aikataulu

Euroopan unionin arktista politiikkaa toimeenpannaan komission ja Euroopan ulkosuhdehallinnon vuonna 2016 julkaistun kolmannen arktisen tiedonannon (*Joint Communication to the European Parliament and the Council – An integrated European Union policy for the Arctic*) ja sitä koskevien neuvoston päätelmien (*Council Conclusions on the Arctic*) pohjalta. EU:n vuoden 2019 institutionaalinen taitekohta (Euroopan parlamentin vaalit, uusi komissio, Eurooppa-neuvoston puheenjohtaja) on merkittävä myös EU:n arktisen politiikan kehittämisen kannalta. Samalla neuvotellaan EU:n monivuotisesta rahoituskehuksesta vuosille 2021-27. Suomi toimii Euroopan unionin neuvoston puheenjohtajana 1.7.-31.12.2019.

Suomen kanta

Suomen kantoja EU:n arktiseen politiikkaan on määritetty Suomen arktisen strategian päivityksessä (2016) ja sen toimenpidesuunnitelmassa (2017). Suomi on vaikuttanut aktiivisesti EU:n arktisen politiikan kehittämiseen ja sen toimeenpanoon EU-ministerivaliokunnan linjausten mukaisesti (valtioneuvoston selvitys E 45/2016 vp, valtioneuvoston vuosittaiset EU-vaikuttamisstrategiat 2016, 2017 ja 2018).

Suomi pitää Euroopan unionia keskeisenä arktisen alueen toimijana ja tukee EU:n arktisen politiikan vahvistumista. Suomi pyrkii osaltaan konkreettisesti edistämään EU:n arktisen politiikan kehittämistä ja toimeenpanoa ja lisäämään sen painoarvoa EU:ssa uuden komission kaudella.

Suomi korostaa arktisen alueen laaja-alaista merkitystä ja toimii siten, että alueeseen kiinnitetään huomiota integroidusti ja tasapainoisesti niin EU:n ulkosuhteissa kuin EU:n sisäisissä poliitikoissakin pohjoisten alueiden erityiskysymykset sekä globaalistrategian toimeenpano huomioon ottaen. Suomi pitää tärkeänä EU:n panostusta työllisyyteen, kasvuun, investointeihin, arktisiin infrastruktuurihankkeisiin, ympäristökysymyksiin, ilmastonmuutoksen torjuntaan ja sopeutumiseen, uusiutuvaan energiaan sekä arktiseen tutkimukseen ja innovaatioihin. Suomi jatkaa vaikuttamistoimia kasvun ja työllisyyden sekä ympäristönsuojelun edistämisen kannalta keskeisillä EU:n arktisen politiikan aloilla, kuten liikenne, ml. merenkulku ja viestintä, meteorologia, kaivostoiminta, kestävä matkailu, arktiset työolot.

Suomi korostaa, että EU:n toiminnassa on otettava huomioon ilmaston kaksi kertaa nopeampi lämpeneminen arktisilla alueilla verrattuna maapallon keskimääräiseen lämpenemiseen. EU:n on pyrittävä ilmastonmuutoksen ja sen kielteisten vaikutusten hillitsemiseen myös arktisilla alueilla ja tuettava siihen liittyvää sopeutumista alueen herkkä luonto ja sen monimuotoisuus, kestävyys sekä paikallisyhteisöjen ja alkuperäiskansojen elinkeinot huomioon ottaen. Suomi tukee EU:n vuoropuhelua alkuperäiskansojen kanssa sekä heidän osallistumistaan heidän asemaansa alkuperäiskansana vaikuttavien asioiden käsittelyyn.

Suomi pitää tärkeänä arktisen alueen rauhan ja vakauden vahvistamista rakentavan yhteistyön avulla. Arktisen alueen strateginen merkitys on huomioitava EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisissa linjauksissa, transatlanttisessa yhteistyössä sekä suhteissa muihin EU:n ulkopuolisiin maihin, kuten Venäjään ja Kiinaan. Suomi tukee EU:n tarkkailija-aseman virallistamista Arktisessa neuvostossa. Arktinen neuvosto sekä alueneuvostot voivat edistää myös valikoivaa kanssakäymistä Venäjän kanssa. Suomi korostaa Pohjoisen ulottuvuuden saavutuksia ja potentiaalia.

Suomi pitää tärkeänä Euroopan ulkosuhdehallinnossa vuodesta 2017 toimivan EU:n arktisen suurlähettilään tehtävän jatkamista ja suurlähettilään roolia ulkosuhdehallinnon ja komission ja sen pääosastojen keskinäisessä yhteistyössä ja koordinaatiossa. EU:n arktista politiikkaa tulee kehittää ja vahvistaa konkreettisesti myös yhdessä eri sidosryhmien kanssa.

Suomen kantoja EU:n arktiseen politiikkaan liittyvään rahoitukseen tulevalle monivuotisella rahoituskehyskaudella on käsitelty eri sektoreita koskevissa valtioneuvoston selvityksissä (mm. EJ 24/2018 vp, U882018 vp). Valtioneuvoston tavoitteena on varmistaa EU:n tulevassa rahoituskehyksessä nykykauden suuruinen saanto arktisiin hankkeisiin. Tulevalle kehyskaudella arktisen politiikan tavoitteita voitaisiin Interreg Nord -ohjelman lisäksi konkreettisesti edistää esimerkiksi Horisontti Eurooppa -tutkimusohjelman ilmastotutkimushankkeissa, joiden osalta rahoitus kohdennetaan osaamiseen perustuvan avoimen kilpailun kautta. Horisontti Eurooppa -rahoituksen suuntaaminen sisällöllisin painotuksin arktisia politiikkatavoitteita tukeviin ilmastotutkimushankkeisiin tukisi osaltaan sekä arktisen politiikan vaikuttavuutta, että korostaisi ilmastoteeman merkittävyyttä. Valtioneuvosto pitää tärkeänä, että myös EU:n ulkosuhderahoitusta suunnataan lähialueillemme ja naapurustoon pohjoisessa ja idässä. Valtioneuvosto pyrkii varmistamaan komission ehdottamasta naapurusto-, kehitys- ja yhteistyövälineestä rahoituksen Itämeren ja arktiselle alueelle, Pohjoiselle ulottuvuudelle sekä Venäjän kanssa tehtävälle rajat ylittävälle yhteistyölle.

Pääasiallinen sisältö

Ilmastonmuutos on keskeinen muutostekijä arktisella alueella, sillä arktinen alue lämpenee yli kaksi kertaa nopeammin kuin muu maailma ja lumen, jään ja ikeiroudan muodostama kryosfääri supistuu ennakoitua nopeammin. Ilmastonmuutos vaikuttaa arktisten ja pohjoisten alueiden ympäristöön, ihmisten hyvinvointiin ja elinkeinoihin. Lisääntyvät sää- ja ilmastoriskit lisäävät sopeutumisen tarvetta ja korostavat ilmastonmuutoksen hillintätoimien kiireellisyyttä.

Arktisen alueen strateginen merkitys kasvaa Euroopassa ja globaalisti tulevina vuosina ja vuosikymmeninä. Luonnonvarojen hyödyntämisen helpottuminen ja alueen liikennöitävyyden ja yhteyksien kasvu lisäävät tulevaisuudessa eri maiden ja toimijoiden mielenkiintoa aluetta kohtaan. Kasvava taloudellinen toiminta lisää

ympäristövaikutuksia ja riskejä, joiden vähentämiseen ja torjumiseen voidaan vaikuttaa EU:n toimilla.

Euroopan unionin arktinen politiikka perustuu komission ja Euroopan ulkosuhdehallinnon kolmanteen arktiseen tiedonantoon (*Joint Communication to the European Parliament and the Council – An integrated European Union policy for the Arctic*) 2016 ja 20.6.2016 annettuihin neuvoston päätelmiin (*Council Conclusions on the Arctic*). Arktinen politiikka huomioidaan myös EU:n ulko- ja turvallisuuspoliittisessa globaalistrategiassa (2016).

Suomi on aktiivisesti vaikuttanut EU:n arktisen politiikan toimeenpanoon ja kehittämiseen ja esitellyt omia kantojaan aiheeseen liittyvissä kokouksissa. Suomi järjesti Oulussa EU:n ensimmäisen korkean tason arktisen kokouksen ja sidosryhmäfoorumin kesäkuussa 2016. Suomi varmisti kotimaisten kantojen näkyvyyden sen loppuyhteenvedossa (2018), jossa on tuotu esiin pohjoisen alueen investointiprioriteetteja ja niihin liittyviä rahoituksen virtaviivaistamistarpeita. Ruotsi järjestää sidosryhmäkonferenssin ja toisen korkean tason arktisen tapahtuman Uumajassa lokakuussa 2019.

Suomen aloitteesta joulukuussa 2018 yleisten asioiden neuvostossa hyväksyttyyn Romanian, Suomen ja Kroatian trio-ohjelmaan (neuvoston 18 kuukauden ohjelma) sisällytettiin viittaus EU:n arktiseen politiikkaan ja mustan hiilen päästöjen vähentämiseen.

Suomen toukokuussa 2019 päättyvä kaksivuotinen puheenjohtajuus Arktisessa neuvostossa (2017-19) on lisännyt Suomen näkyvyyttä ja vaikuttamismahdollisuuksia EU:n arktisen politiikan kehittämisessä. Puheenjohtajuuskautensa aikana Suomi on vahvistanut kahdenvälisiä suhteita niiden seitsemän EU-jäsenmaan kanssa, jotka ovat Arktisen neuvoston tarkkailijoita. Puheenjohtajuuskautensa aikana Suomi on myös pyrkinyt siihen, että EU:n tarkkailija-asema Arktisessa neuvostossa virallistettaisiin. Venäjän vastustuksen takia tähän ei ole päästy, mutta EU on *de facto* tarkkailijana tuntuvasti panostanut toimintaansa Arktisessa neuvostossa ja sen työryhmissä.

Suomen EU-puheenjohtajakaudella ja EU:n pidemmän aikavälin arktisen politiikan kehittämisessä hyödynnetään Arktisen neuvoston Suomen puheenjohtajakaudelta saatavia tuloksia koskien ympäristöä, turvallista merenkulkua, kestävän talouden edistämistä, mustan hiilen päästöjen ja niiden ilmasto- ja terveysvaikutusten vähentämistä, viestintäyhteyksiä, meteorologiaa, koulutusta, uuden avaruusteknologian hyödyntämistä ja maastopalojen torjuntaa. EU:n panostuksia mustan hiilen päästöjen torjuntaan kannustetaan myös jatkossa.

Suomi tuo esiin myös 20 vuotta vuonna 2019 täyttävän Pohjoisen ulottuvuuden (PU) saavutuksia ja potentiaalia ja järjestää EU-puheenjohtajakaudellaan pohjoisen alueellisen yhteistyön vahvistamiseksi korkean tason tapahtuman Helsingissä 28.-29.11.2019.

Alueellinen yhteistyö

Barents-yhteistyö ja pohjoinen ulottuvuus tarjoavat EU:lle ja alueen maille foorumin vuoropuheluun ja käytännön yhteistyöhön Euroopan pohjoisimpien alueiden erityiskysymyksistä. Ne tukevat EU:n arktisen politiikan toimeenpanoa mm. identifioimalla yhteistyö- ja kehitystarpeita ja toimeenpanemalla yhteishankkeita.

Pohjoismaiden ja Venäjän välinen Barents-yhteistyö edistää kestävästä kehitystä usealla sektorilla ml. ympäristö, terveys, talous, liikenne ja kulttuuri. Barents-yhteistyön erityispiirteitä on hallitus- ja aluetason tiivis yhteistyö. Myös pohjoisen alkuperäiskansat ovat toiminnassa mukana. EU on ollut Barentsin euroarktisen neuvoston (BEAC) jäsen sen perustamisesta (1993) lähtien. EU:n rahoitusohjelmat, erityisesti ENI CBC Kolarctic- ja Karelia -ohjelmat, ovat keskeinen Barents-yhteistyön hankerahoituslähde.

Pohjoinen ulottuvuus (PU) on EU:n, Venäjän, Norjan ja Islannin välillä toteutettava, neljän tasavertaisen kumppanin yhteistyömuoto, joka luo vakautta, hyvinvointia ja kestävästä kehityksen edellytyksiä PU-alueella. Merkittävimmät saavutukset ovat olleet Pietarin, Kaliningradin ja Petroskoin jätevedenpuhdistamojen kunnostaminen sekä ydinturvahankkeet Kuolan niemimaalla. EU:n rajoittavat toimenpiteet ovat vaikuttaneet erityisesti ympäristökumppanuuden ja liikenne- ja logistiikkakumppanuuden rahoitukseen. Samalla pohjoinen ulottuvuus on kuitenkin nähty toimivana yhteistyömuotona, jonka merkitys korostuu nykyisessä poliittisessä tilanteessa. PU tarjoaa käytännönläheisen välineen myös ilmastoyhteistyölle. Parhaillaan on valmisteilla pienimuotoisia musta hiili -hankkeita Karjalan tasavallassa ja Vologdan alueella.

Suomi, Ruotsi ja Tanska pyrkivät koordinoimaan arktista yhteistyötä EU:ssa. Pohjoismaiden ministerineuvostolla on globaaleille kestävästä kehityksen tavoitteille rakentuva arktinen yhteistyöohjelma vuosille 2018–2021. Yhteistyöohjelma myös tukee Arktisen neuvoston sekä kansainvälisten ja alueellisten järjestöjen työtä arktisella alueella.

EU:n arktiseen politiikkaan liittyvä rahoitus

Meneillään olevalla EU:n rahoituskehyskaudella 2014-20 useat EU:n rahoitusvälineet sisältävät EU:n arktista politiikkaa tukevaa rahoitusta. Niihin kuuluvat mm. Horisontti 2020-, Copernicus-, Galileo- ja LIFE-, ja Verkkojen Eurooppa -ohjelmat sekä Euroopan rakenne- ja investointirahastot, Grönlantiin suuntautuva rahoitus ja ulkosuhderahoituksen osalta naapurisuus- ja kumppanuusinstrumentit.

Alustavan arvion mukaan kuluvalle EU:n rahoituskehyskaudella 2014-2020 Suomen saannot erinäisiin arktisiin hankkeisiin ovat karkeasti arvioituna yhteensä noin 60 miljoonaa euroa.

Käsittely Euroopan parlamentissa

Euroopan parlamentti antoi päätöslauselman P8_TA(2017)0093 16.3.2017 arktista aluetta koskevasta Euroopan unionin yhdenmetystä politiikasta (2016/2228(INI)).

Kansallinen valmistelu

Arktisten vastuuvirkamiesten yhteistyöryhmä
Ulkosuhdejaoston kirjallinen menettely 25.-26.3.2019

Eduskuntakäsittely

Valtioneuvoston selvitys E 45/2016: Ajankohtaiset arktiset kysymykset Euroopan unionissa, Euroopan unionin kolmas arktinen tiedonanto

Eduskunnan ympäristövaliokunnan lausunto YmVL 16/2016 vp

Ulkoasianvaliokunnan lausunto UaVL 14/2018 vp — O 56/2018 vp Pohjoinen
ulottuvuus: tilannekatsaus ja tulevaisuuden näkymät

Taloudelliset vaikutukset

Mahdollisia taloudellisia vaikutuksia arvioidaan rahoituskehysneuvotteluihin liittyvissä valtioneuvoston selvityksissä.

Laatijan ja muiden käsittelijöiden yhteystiedot

Aleksi Härkönen, UM, 050 462 4471
Ritva Hautanen, UM, 050 597 4287
Harri Mäki-Reinikka, UM, 050 324 9962
Pekka Shemeikka, UM, 050 311 2361
Tuuli Ojala, UM, 050 469 9848
Marja-Leena Vuorenpää, UM, 040 481 9678
Birgit Autere, UM, 0295 351 240
Mika Kukkonen, UM, 050 452 3390
Marko Mäntylä, VNEUS, 050 572 7192
Joanna Tikkanen, VNEUS
Satu Keskinen, VNEUS
Nina Brander, VNK, 040 823 84 92
Nina Alatalo, TEM, 0295047171

EUTORI-tunnus

Liitteet

Viite

Asiasanat Hoitaa	Arktinen alue, EU-ministerivaliokunta, rahoituskehykset UM, VM
Tiedoksi	ALR, EUE, LVM, MMM, OKM, OM, PLM, SM, STM, TEM, TULLI, VNK, VTV, YM
